

# Wstęp

Jubileusz XXV-lecia Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej jest dobrą okazją do przeprowadzenia refleksji na temat wieloletniej praktyki społecznej w zakresie salezjańskiego sportu wychowawczego, który w swych podstawowych założeniach opiera się na chrześcijańskim modelu wychowania, zaś w sposób szczególny na systemie prewencyjno-wychowawczym św. Jana Bosko. Jego doniosłość nie tylko wynika z jego adekwatności w zastosowaniu do młodzieży, ale przede wszystkim z jego uniwersalności i aktualności.

Salezjański sport wychowawczy opiera się także na założeniach antropologicznych, epistemologicznych, aksjologicznych, etycznych i społecznych integralnego humanizmu sportowego, u podstaw którego tkwią wartości olimpizmu, takie jak prawda, dobro, piękno, pokój, szacunek, godność, sprawiedliwość, przyjaźń i *fair play*. Uwzględnia również w swej warstwie teoretycznej i pragmatycznej ustalenia nauk przyrodniczych i ekonomicznych, ale przede wszystkim humanistycznych i społecznych, takich dyscyplin jak filozofia, teologia, pedagogika, historia, psychologia (rozwojowa i społeczna), socjologia, antropologia kulturowa, kulturologia i politologia.

Wyróżniającą cechą Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej jest nie tylko oryginalny projekt wychowawczy i unikalne zaplecze teoretyczno-intelektualne, ale przede wszystkim praktyka społeczna ukierunkowana na młodzież (dziewczęta i chłopców), zwłaszcza biedną, zaniedbaną i pochodzącą z rodzin niewydolnych wychowawczo. Owa praktyka polega na wychodzeniu naprzeciw oczekiwaniom młodzieży, która nie tylko doświadcza ubóstwa w wymiarze ekonomiczno-egzystencjalnym, ale także społeczno-kulturowym. Jest ona z jednej strony konsekwencją dynamicznych zmian związanych z rozwojem młodzieży, ale także przyśpieszonej

transformacji lokalnego i globalnego środowiska społeczno-kulturowego. Na naszych oczach bowiem wyłania się nowa formacja społeczno-polityczna, nazywana przez badaczy społecznych ponowoczesnością, postmodernizmem, społeczeństwem opartym na wiedzy, informacyjnym, masowym, medialnym czy sieciowym<sup>1</sup>.

Salezjański sport wychowawczy wyróżnia się spośród innych nie tylko holistycznością, adekwatnością i efektywnością, ale także tym, że niezwykle ważną w nim rolę odgrywa aktywność sportowa w połączeniu z działaniami wychowawczymi i formacyjnymi, odnoszącymi się zarówno do sprawności fizycznej i zdrowia, jak i do sfery społecznej, kulturowej, psychicznej, intelektualnej, moralnej i duchowej osobowości młodego człowieka. Chodzi w nim o pełne i zrównoważone przygotowanie do życia, zarówno do uczestnictwa w sporcie (w różnych jego odmianach: wyczynowej czy rekreacyjnej), ale równocześnie do zajmowania różnych pozycji w przestrzeni zawodowej, odgrywania różnych ról społecznych i uczestnictwa w różnych wymiarach życia kościelnego. Wyjątkowość sportu salezjańskiego polega nie tylko na stwarzaniu młodzieży warunków do realizacji sportowych pasji i zainteresowań (autoteliczny wymiar sportu), ale także na przygotowaniu ich do życia w różnych przestrzeniach życia społecznego i kultury (instrumentalny wymiar sportu)<sup>2</sup>.

Charakterystyczną cechą Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczpospolitej Polskiej jest prowadzenie działalności naukowej i wydawniczej oraz budowanie w ten sposób zaplecza teoretycznego, nie tylko dla salezjańskiego sportu wychowawczego, ale sportu w ogóle, w różnych jego odmianach, od profesjonalnego, wyczynowego i olimpijskiego zaczynając, a na sporcie powszechnym, dla wszystkich, szkolnym, akademickim i osób niepełnosprawnych kończąc. Tym, co wyróżnia jej działania, jest przyjęcie holistycznej perspektywy, uwzględniającej różnorodne podejścia teoretyczne, metodologiczne i terminologiczne do opisywania oraz wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących na gruncie sportu, wychowania fizycznego, turystyki, rekreacji ruchowej, ale także, choć w ograniczonym zakresie, rehabilitacji ruchowej. Ważne jest również uczestnictwo w naukowym dyskursie osób o różnej orientacji światopoglądowej: materialistów, strukturalistów, egzystencjalistów

---

<sup>1</sup> Problematyka społeczeństwa (po)nowoczesnego w relacji do sportu została dość gruntownie omówiona w rozdziale autorstwa Zbigniewa Dziubińskiego zatytułowanym *Zmiana społeczna jako faktor zmiany w sporcie*. W: Z. Dziubiński, P. Rymarczyk [red.], *Kultura fizyczna a zmiana społeczna*, Warszawa: 27-49.

<sup>2</sup> Problematyka autoteliczności i instrumentalności sportu w perspektywie Kościoła rzymskokatolickiego została przedstawiona w monografii autorstwa Zbigniewa Dziubińskiego (2017) zatytułowanej *Sport w perspektywie św. Jana Pawła II i św. Jana Bosko*, Warszawa.

i chrześcijańskich personalistów, teistów i ateistów, kontestatorów i aprowantywnie nastawionych do otaczającej rzeczywistości, sióstr zakonnych i księży odmiennych denominacji, osób reprezentujących różne ośrodki naukowe i naukowo-dydaktyczne w kraju i zagranicą.

W minionym 25-leciu Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej zorganizowała 31 ogólnopolskich sympozjów naukowych, w tym sześć z nich miało obsadę międzynarodową. Wydała drukiem 35 monografii, w tym 5 autorskich i 30 wieloautorskich prac tematycznych poświęconych humanistycznym i społecznym aspektom kultury fizycznej (sportu)<sup>3</sup>.

W przedsięwzięciach wydawniczych wzięli udział najwybitniejsi przedstawiciele nauk humanistycznych i społecznych, którzy swe wysiłki badawcze ukierunkowali na kulturę fizyczną (sport), bądź też podejmowali problematykę kultury fizycznej jako naukową aktywność o charakterze komplementarnym wobec głównego nurtu swoich zainteresowań. Pragniemy w tym miejscu podziękować takim badaczom jak: prof. Franciszek Adamski (Uniwersytet Jagielloński), prof. Marianna Barlak (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), ks. Gino Borgogno śp. (Polisportive Giovanili Salesiane Italiano), prof. Zdzisław Chromiński śp. (Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie), ks. prof. Jerzy Cygan śp. (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Wojciech Cynarski (Uniwersytet Rzeszowski), ks. dr Rafał Czekalski (Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie), prof. Maciej Demel śp. (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Jolanta Derbich (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Kazimierz Doktor śp. (Uniwersytet Łódzki), prof. Zbigniew Dziubiński (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Tomasz Frołowicz (Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku), prof. Mieczysław Gogacz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), prof. Jacek Gracz (Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu), ks. prof. Marian Graczyk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), prof. Krzysztof W. Janowski (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Tomasz Janus (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), dr Michał Jasný (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Ewa Kałamacka (Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie), prof. Barbara Karolczak-Biernacka (Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie), prof. Jerzy Kosiewicz (Akademia Wychowania Fizycznego

---

<sup>3</sup> Pełny wykaz sympozjów i wydanych monografii w latach 1992-2014 znajduje się w książce autorstwa Zbigniewa Dziubińskiego (2015) zatytułowanej *Sport i turystyka w Kościele rzymskokatolickim (na przykładzie Salezjańskiej Organizacji Sportowej RP)*, Warszawa: 299-354.

w Warszawie), ks. prof. Stanisław Kowalczyk (Katolicki Uniwersytet Lubelski), prof. Zbigniew Krawczyk (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), ks. prof. Mieczysław Krąpiec śp. (Katolicki Uniwersytet Lubelski), prof. Teresa Kukołowicz śp. (Katolicki Uniwersytet Lubelski), prof. Michał Lenartowicz (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Józef Lipiec (Uniwersytet Jagielloński), prof. Wojciech Lipoński (Uniwersytet Szczeciński), ks. prof. Zachariasz Łyko śp. (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie), ks. Dalmazio Maggio (Szkoła Don Bosco we Florencji), ks. dr Józef Marszałek (Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie), prof. Tadeusz Maszczak (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Zuzanna Mazur (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Michał Mazurkiewicz (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), prof. Giancarlo Milanese (Uniwersytet Salezjański w Rzymie), ks. prof. Kazimierz Misiaszek (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), dr Julia Murrmann (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Jakub Niedbalski (Uniwersytet Łódzki), ks. prof. Jan Niewęglowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), prof. Jerzy Nowocien (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Kazimierz Obodyński śp. (Uniwersytet Rzeszowski), dr Małgorzata Okupnik (Akademia Muzyczna w Poznaniu), red. Tadeusz Olszański (Polska Akademia Olimpijska w Warszawie), dr Natalia Organista (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Zbigniew Pawlak (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), prof. Andrzej Pawłucki (Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu), prof. Mirosław Ponczek śp. (Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach), o. prof. Andrzej Potocki (Wyższe Seminarium Duchowne oo. Dominikanów w Warszawie), dr Paweł Różycki (Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie), prof. Stanisław Ruciński (Uniwersytet Warszawski), dr Piotr Rymarczyk (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), prof. Tomasz Sahaj (Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu), prof. Wiesław Siwiński (Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu), ks. prof. Henryk Skorowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), dr Andrzej Smoleń (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie), dr Andrzej Stępnik (Warszawska Szkoła Reklamy), ks. prof. Riccardo Tonelli (Uniwersytet Salezjański w Rzymie), dr Ilona Urych (Akademia Obrony Narodowej w Warszawie), ks. Juan E. Vecchi śp. (Dom Generalny Salezjanów w Rzymie), prof. Andrzej Wach (Uniwersytet Warszawski), prof. Rudolf Weller (Uniwersytet Wiedeński), prof. Stefan Wołoszyn śp. (Uniwersytet Warszawski), prof. Halina Zdebska-Biziewska (Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie), prof. Maria Zowisło (Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie), doc. Krzysztof Zuchora (Akademia Wychowania Fizycznego

w Warszawie), prof. Zofia Żukowska śp. (Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie) i wielu innym, którzy nie zostali uwzględnieni w tym wykazie<sup>4</sup>.

Od kategorii, którą posługuje się wiele dyscyplin współczesnej humanistyki poczynając, na języku potocznym kończąc, termin osobowości towarzyszy nam od niepamiętnych czasów. Niektórzy wskazują na „Stary Testament” jako źródło, w którym możemy odnaleźć barwne opisy ludzkich osobowości i zróżnicowanych, wynikających z tego działań podejmowanych przez biblijnych bohaterów. Możemy – podążając ścieżką wyznaczoną przez starożytnych – sięgnąć do Hipokratesa z jego, przywoływaną do dnia dzisiejszego, typologią temperamentów lub też platońskich rozważań poświęconych wewnętrznym rozterkom jakie są udziałem gatunku ludzkiego. Możemy wreszcie, odrzucając wszelkie istniejące teorie i naukowe dociekania zastanowić się, co kryje się za stwierdzeniem, że ten lub inny nauczyciel, trener czy sportowiec ma nietuzinkową osobowość i co z tego dla niego samego i innych wynika. Można, idąc tym tropem, postawić pytanie: jaki wpływ na kształtowanie osobowości młodych ludzi ma sport we wszystkich swoich postaciach, albo też odwrócić kolejność rozważań i zapytać, w jaki sposób wybitne osobowości odcisnęły swoje piętno na współczesnym sporcie. Bez względu jednak na źródła, do których się odwołujemy i przytaczane argumenty, ponad wszelką wątpliwość można stwierdzić, że pojęcie osobowości ma dość uniwersalny charakter i przywoływane jest przez przedstawicieli wielu różnych dyscyplin naukowych, w tym także nauk o kulturze fizycznej.

Warto jednak przy tej okazji wspomnieć, że w ślad za ową popularnością (albo właśnie na jej skutek) nie idzie w parze jednoznaczność pojęcia. Parafrazując sformułowaną przeszło dwieście lat temu myśl niemieckiego filozofa-romantyka J.G. Herdera<sup>5</sup>, który stwierdził, że nie ma nic bardziej nieokreślonego niż słowo kultura, możemy dojść do przekonania, że dokładnie tak samo rzeczy się mają z osobowością. Klasyczne podejście lokuje psychologię jako naukę zajmującą się opisem cech i czynników różnicujących nasze zachowania z punktu widzenia istniejących różnic indywidualnych. Ale jak chcą przedstawiciele socjologii, nic nie dzieje się w próżni społecznej, a wspomniane różnice indywidualne i wynikające zeń sposoby zachowania decydują o przystosowaniu jednostki do środowiska, w którym żyje i co więcej, jest

---

<sup>4</sup> Wykaz wszystkich autorów rozdziałów w pracach monograficznych wydanych przez Salezjańską Organizację Sportową Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2014 znajduje się w książce autorstwa Zbigniewa Dziubińskiego (2015) zatytułowanej *Sport i turystyka w Kościele rzymskokatolickim (na przykładzie Salezjańskiej Organizacji Sportowej RP)*, dz. cyt.: 299-354.

<sup>5</sup> J.G. Herder (1962), *Myśli o filozofii dziejów*, Warszawa: 4.

przez to środowisko, na jego obraz i podobieństwo kształtowana. Z kolei odpowiedzi na pytanie, jak to kształtowanie winno przebiegać, aby jednostka mogła się w pełni realizować, tak w jednostkowym jak i społecznym wymiarze, starają się udzielić pedagodzy. Nie sposób wreszcie pominąć filozofii. Nauki, której rozważania stanowiły kanwę dla współczesnych nauk szczegółowych, jak wspomniana tu wcześniej psychologia, socjologia czy pedagogika, dla których i dziś rozstrzygnięcia z jej obszaru wyznaczają kierunki poszukiwań. Zaś w przypadku samej filozofii, jeśli mielibyśmy wskazać zmieniającą się perspektywę i charakter jej dociekań, bardzo trafnie oddaje uszczegółowienie tytułu dzieła poświęconego filozofii osobowości, które brzmi: „od antycznej duszy do współczesnej teorii osoby”<sup>6</sup>.

Konsekwencje zasygnalizowanej sytuacji widoczne są także w prezentowanej monografii. Wyodrębnienie trzech – jak nam się wydaje – w miarę spójnych części pozwoliło przedstawić problematykę osobowości (a ściślej jej złożonych relacji z kulturą fizyczną) z perspektywy jednostkowej i społecznej lub mówiąc inaczej, psycho-socjologicznej. Część druga odnosi się do filozoficzno-pedagogicznych aspektów osobowości i wreszcie część trzecia, którą zdominowały rozważania przede wszystkim mające wymiar historyczny. Obok wspomnianych odmiennych perspektyw badawczych, dodatkowa trudność wynikała z faktu dość licznego, bo 45 osobowego grona zaproszonych do współpracy autorów, którzy reprezentowali nie tylko różne dyscypliny naukowe, odmienne podejścia teoretyczne, ale także częstokroć prezentowali dalece odmienne cechy osobowości. Pozostaje nam żywić nadzieję, że wśród przeszło trzydziestu tekstów składających się na prezentowaną monografię, każdy kto po nią sięgnie znajdzie dla siebie coś interesującego.

Wdzięczni jesteśmy donatorom i współorganizatorom niniejszego przedsięwzięcia wydawniczego. Serdecznie dziękujemy za obdarzenie nas zaufaniem oraz za wsparcie organizacyjne i finansowe Ministerstwu Sportu i Turystyki, Spółce Ostróda Yacht, Spółce Polskie Mięso i Wędliny Łukosz oraz LOTTO.

*Zbigniew Dziubiński i Krzysztof W. Jankowski*

---

<sup>6</sup> T. Kobierzycki (2001), *Filozofia osobowości. Od antycznej duszy do współczesnej teorii osoby*, Warszawa.